

Tiskové prohlášení

Národní památkového ústavu územního odborného pracoviště v Kroměříži k Projektu Národní centrum zahradní kultury v Kroměříži

Projekt na vytvoření Národního centra zahradní kultury (dále jen NCZK) se začal postupně rodit již v roce 2006. V té době však mělo být Národní centrum zahradní kultury orientováno spíše na osvětu a badatelskou činnost než na reálnou obnovu obou zámeckých zahrad. Hanácké Athény, jak je Kroměříž často nazývána, přímo vybízí k myšlence vzdělávacího centra, které vychází z nutnosti resortního, tzn. vnitropodnikového dovozování v zahradnickém oboru v prostředí historických zahrad a parků. Myšlenky na zřízení zahradního centra vyrůstaly také ze silící odborné kritiky stavu Květné zahrady, která opakovaně zazněla na odborné konferenci pořádané Klubem UNESCO v roce 2006 i 2008 a vyplynula také ze zařazení obou zámeckých zahrad mezi neohroženější památky, jimž hrozí vyškrtnutí ze seznamu UNESCO.

V této době – v roce 2007 – přichází nabídka z Ministerstva kultury České republiky (dále jen MKČR) zapojit se do příprav na čerpání Evropských strukturálních fondů prostřednictvím Integrovaného operačního programu (dále jen IOP) a pokusit se v relativně krátkém čase připravit po všech stránkách smysluplný a přínosný projekt.

Byla tedy vypracována základní idea Projektu NCZK, která sestává ze čtyř celků tak, aby bylo pokryto téma zahradní kultury v celé šíři a současně vycházelo ze zdejších historicky zažitých souvislostí. Metodické centrum – zcela logicky navazující na základní poslání Národního památkového ústavu (dále jen NPÚ), tj. tvorbu různorodých metodik na téma obnovy památek. Vzdělávací centrum – zaměřené jak na praktickou přípravu zaměstnanců, kteří se pohybují v oblasti historických zahrad a parků – ty vyžadují zcela specifické řemeslné postupy –, tak i na zapojení zcela nového tématu v oblasti prezentace a zprostředkování památek a umění v tzv. edukační činnosti pro nejširší laickou veřejnost – tzn. komentované prohlídky zahrad, veřejné kurzy pro věkové kategorie od předškoláků až po seniory ad. Odborné centrum, které bude připravovat a zajišťovat výstavy a expozice o zahradní kultuře, doplňovat zámeckou historickou knihovnu o publikace zaměřené na toto téma, věnovat se badatelům atd. Vrcholem celého Projektu však zcela nepochybně bude vzorová obnova vybraných částí Květné a Podzámecké zahrady.

Projekt byl zařazen na tzv. Indikativní seznam Projektů MKČR za Zlínský kraj, přičemž suma vyčleněná pro každý kraj činila cca 600 milionů Kč. Tato suma byla postupně – díky posunu kurzu české měny vůči euru – snížena na současných 500 milionů Kč. Zlínský kraj do Indikativního seznamu později ještě nominoval Velehrad – tím došlo k dalšímu snížení objemu financí na současných cca 300 milionů Kč.

Od počátku Projektu fungovala Komise Projektů, dále byla sestavena Rada Projektů, jako nejvyšší poradní orgán sestavený z odborníků styčných profesí (Ing. Zdeněk Novák – vrchní ředitel sekce MK ČR, Pavel Jerie – hlavní konzervátor NPÚ, Ing. Ina Truxová garant NPÚ pro historickou zeleň, Ing. Klára Hodaňová – odborný náměstek NPÚ v Kroměříži, Ing. Petr Šubík – ekonomicko provozní náměstek NPÚ v Kroměříži, Ing. Lenka Křesadlová Ph.D – specialista pro historickou zeleň NPÚ v Kroměříži, Ing. Zdena Dokoupilová - kastelánka Arcibiskupského zámku a zahrad v Kroměříži, PhDr. Dana Daňová – ředitelka krajské agentury pro cestovní ruch Východní Morava) a vrcholných zástupců partnerů projektu. Byli vybráni a osloveni partneři Projektu – Zlínský kraj, Město Kroměříž, Muzeum umění Olomouc, Česká zemědělská univerzita v Praze, Klub UNESCO ad.

Měsíce náročných příprav se nakonec zúročily ve vypracování (kolektivem předních českých odborníků: P. Šimek, J. Olšan, P. Krejčířík, L. Křesadlová) zásadních dokumentů – Památkový záměr na obnovu Květné a Podzámecké zahrady, které poprvé v historii Květné a Podzámecké zahrady naprosto jasně pojmenovaly a charakterizovaly jednotlivé stavební, umělecké i přírodní prvky, které je nutné do budoucna chránit. Tímto krokem byly současně pro jakéhokoliv stavebníka vytyčeny nepřekročitelné meze v novodobých zásadách do obou zahrad tak, aby nebyla porušena nejen základní podstata památky, ale i jednotlivé zdánlivě drobné detaily, které však dotvářejí její jedinečnost a uchovávají v sobě Genius loci zdejšího místa.

Dále byl vybranou architektonickou kanceláří zpracován Generel Arcibiskupského zámku a zahrad (dále jen AZZ), který obsáhl všechny objekty a pojmenoval kolizní místa či disharmonii provozních a dalších funkcí. Z Generelu vyplynula suma prostředků potřebných pro "úplnou" úpravu všech objektů v areálu AZZ včetně zámku – něco přes 1 miliardu Kč. Současně byly do Projektu přizváni odborníci z řad zahradnických provozů, oboru vzdělávání, zahradní historie a architektury ad. Ze zpracovaných dokumentů postupně vyplynulo několik zásadních skutečností:

1.

Orientace Projektu NCZK na aktivitu intervence 5.1.a: vytváření a zefektivňování národních metodických center pro vybrané oblasti kulturního dědictví: *"Tematicky specializovaná národní centra se specializují na konkrétní segmenty nemovitého, movitého a nehmotného kulturního dědictví, které mají potenciál využitelný pro podporu ekonomického a sociálního růstu a jsou rozloženy na území celé České republiky. Jsou založena na bázi institucí s celonárodní působností a využívají síť vlastních nebo smluvně zajištěných regionálních pracovišť s celonárodní působností. Jejich náplní je identifikace, dokumentace, uchování, prezentace a využití nemovitého, movitého a nehmotného kulturního dědictví ČR v daných segmentech. Součástí budování a zefektivnění center je obnova a využití památkových objektů či souborů nebo jiných vhodných nevyužitých objektů."*

Zcela přirozeně a logicky byl Projekt NCZK orientován k budování metodického centra – tato orientace ostatně vyplývá i ze samotné podstaty NPÚ jako odborného garanta v této problematice a v neposlední řadě také ze

Zřizovací listiny a Statutu Národního památkového ústavu. Zařazení projektu do intervence 5.1.a bylo též doporučeno ze strany MK ČR. Kroměřížské zámecké zahrady byly pro tento účel nepochybně vybrány i z důvodu jedinečnosti existence dvou vrcholných a základních forem zahradní architektury soustředěných na jedno místo – Květná zahrada jako reprezentant barokní představy o uspořádání univerza a Podzámecká zahrada více apelující na přirozené ztvárnění kompozice. Nicméně toto zařazení má za cíl zajistit přísun potřebných financí na další léta, kdy bude dále probíhat postupná etapovitá obnova obou zámeckých zahrad – tedy i po skončení stavební či realizační části Projektu NCZK. Odborné metodiky na jednotlivá témata: jako jsou například cesty, živé ploty, vodní režim, drobná architektura ad. budou mít celostátní působnost. Kroměřížské pracoviště bude dále provádět potřebný výzkum pro tvorbu metodik prioritně ve svých objektech a zahradách – tedy v Květné a Podzámecké zahradě. Samotná výzva (cit. výše) však nevyklučuje a nebrání v použití finančních prostředků na obnovu památkových objektů – ba naopak – nejprve je nutné provést modelovou či vzorovou obnovu určitých celků a na základě zjištění vypracovat potřebnou metodiku, která bude dále uplatňována v praxi a stane se závaznou pro celou republiku. Z výše popsaného tedy vyplývá i jakási stavovská prestiž Květné a Podzámecké zahrady a do značné míry také lákadlo pro potenciální návštěvníky Kroměříže.

2.

Postupným výběrem a úpravou původních rozpočtů byl stanoven konečný seznam objektů – především Květné zahrady, které budou zařazeny do Projektu NCZK. Při výběru jsme se prioritně soustředili na zahradnické provozy, které musí v budoucnu zajistit a zvládnout kvalitní údržbu a péči o zrestaurované plochy obou zahrad. Dále na vstupní objekt v Květné zahradě spolu s oběma skleníky – Teplým i Studeným, které jsou v havarijním stavu. Od toho si slibujeme kvalitní zajištění návštěvnického servisu (pokladna, sociální zázemí, bookshop, výstavní prostor ad.). Dále pak zřízení pracoviště pro edukační pracovníky a menší multifunkční sál, který bude sloužit pro pořádání kurzů a přednášek na zahradní témata. Teplý skleník bude opatřen kvalitní stálou expozicí rostlin. Studený skleník bude po doplnění obslužného provozu konečně plnit vedle své přirozené funkce uložení rostlin během zimních měsíců i funkci sálu pro pořádání velkých kulturních podniků. Dále se počítá s celkovou rekonstrukcí Holandské a Pomerančové zahrady. Na opačné straně od vstupu bude možné navštívit nově upravené zahradnictví s nově vybudovaným průchozím skleníkem. Místo bývalého Králičího kopce bude vyhrazeno pro volnočasové aktivity především maminek s dětmi. Nově zpřístupněná osa bude končit upravenou Voliérou. Současně budou veškeré plochy doplněny zahradními úpravami vycházejícími z historických souvislostí. V prostoru Květnice a Štěpnice dojde na úpravy povrchů spolu s částečnou obnovou zeleně. Štěpnice bude doplněna o dva Pstruží rybníky. Voda pro dokrytí provozů nově zřízených vodních ploch – tzn. Pstruží rybníky, bazén u Voliéry a Neptunova kašna v Holandské zahradě – bude získána sběrem vody ze zpevněných ploch. Tato dešťová voda bude současně použita i pro míchání a tím ke zkvalitnění vody pro závlivku skleníků. Otázka přívodu vody do Květné zahrady je natolik složitá a problematická téma, a to i vzhledem k poměru pořizovacích nákladů k roční spotřebě, že je nejprve nutné provést jeho důkladné vyhodnocení. Teprve potom je možné uvažovat o získání potřebných financí např. z jiných dotačních titulů, nebo vodu do Květné zahrady vůbec nepřivádět.

Samostatnou kapitolou je jedinečnost přístupu k obnově. Otázka obnovy 8 km špalírových stěn v Květné zahradě byla teoreticky a částečně prakticky řešena již v předstihu v rámci zpracování Památkového záměru v roce 2007 a 2008. Její jedinečnost tkví v maximálním možném zachování stávajících autentických dřevin, jejich úpravě a minimálním dosazování. Je to dlouhodobý proces, který nelze uspěchat a každý krok je nutno pečlivě vyhodnocovat. V rámci projektu bude s touto prací, která vyžaduje obrovskou trpělivost, pokračováno, a proto je na obnovu stěn vyčleněno několik milionů korun. Po ukončení realizační fáze projektu budou na základě zpracovaných metodik připravovány projekty pro získání dalších prostředků k pokračování obnovy. V případě ústředního objektu Květné zahrady – rotundy – je nutno metodicky vyřešit komplexní opatření na zajištění optimálního prostředí (vlhkost, rosný bod apod.) pro restaurované prvky, aby nepokračovala jejich degradace. S restaurováním bylo již v minulosti započato, ale bez vyřešení navazujících problémů v něm nelze pokračovat s dostatečnou intenzitou. Dotace z IOP jsou zaměřeny na investiční projekty, kde 90% dotace musí být použito na stavební realizaci projektu, tedy investiční část. Restaurování drobné architektury a údržba zeleně není z hlediska účetnictví investicí. Úkolem projektu je tedy mimo jiné zajistit podmínky pro průběžnou údržbu do budoucna. V případě Podzámecké zahrady půjde v první řadě o totální rekonstrukci zahradnictví, které bude ve spolupráci se zahradnickým provozem Květné zahrady zajišťovat vysoce odborný servis Podzámecké zahrady. Současně s tím dojde k redukci ploch, které zahradnictví v současné době využívá a takto získaná plocha bude – podobně jako v případě Květné zahrady – vyhrazena volnočasovým aktivitám, které jinak do velmi exponovaných a cenných míst Podzámecké zahrady nelze umístit. Dojde tak v souvislosti s blízkostí Dlouhého rybníka a Rybářského pavilonu na možnost zřízení prostor pro edukaci, loděnice pro loďky či zázemí pro zimní bruslení.

Minimální část prostředků bude také investována do drobných úprav zámku – např. příležitostné propojení zámku s Podzámeckou zahradou přes Colloredovu kolonádu. Nebo zřízení stálé expozice o historii Květné a Podzámecké zahrady.

Jak tedy vyplývá z výše naznačeného, prioritou investovaných financí je, aby došlo k zabezpečení a nastartování kvalitní péče, kterou lze docílit postupného zkvalitnění stávajících porostů a povrchů. Dále pak úplné zpřístupnění všech ploch Květné zahrady, spolu se zajištěním veškerého servisu pro návštěvníky, včetně komentovaných prohlídek a pořádání seminářů a kurzů.

3.

Od počátku Projektů probíhala úzká spolupráce s městem Kroměříž, které několikrát v posledních letech deklarovalo snahu pomoci rehabilitovat obě zámecké zahrady – např. v Deklaraci k 10. výročí zapsání zahrad a zámku v Kroměříži na Seznam UNESCO. Nebo naposledy při slavnostním připomenutí v předvečer 10. výročí zapsání památky na seznam UNESCO. Projekt NCZK byl také v minulosti mnohokrát veřejně prezentován – všem partnerům, pracovníkům MK ČR, občanům Kroměříže na veřejné prezentaci i v místním tisku. Současně také na mnoha odborných konferencích – Luhačovice, Kroměříž, Praha a naposledy také na mezinárodní konferenci pořádané klubem UNESCO v roce 2008 ve Sněmovním sále kroměřížského zámku, kde Projektu byla vyslovena jednoznačná podpora.

4.

Projekt je připravován s maximální mírou zodpovědnosti. Oslovení odborníci, kteří na Projektu pracují, patří ke špičkám ve svých oborech. Byl kompletně vypracován plán reorganizace zahradnických provozů – s personálním i technickým zajištěním, pasport všech objektů, které jsou zařazeny do Projektu i s finančním rozpočtem a časovým harmonogramem, plán edukační a vzdělávací činnosti a jednotlivých kurzů, dále škála odborných metodik atd. V současné době je dokončována žádost o přidělení dotace a příprava na vypsání veřejné obchodní soutěže na projekt.

Snahy o vržení stínu pochyb na Projekt NCZK považujeme za zcela účelové a vykonstruované. Navrhujeme všem zúčastněným, aby si své obavy či výtky nejprve ověřili u zpracovatelů Projektu, a věříme, že mnohé z Vámi kladených otázek či naopak variantních řešení do Projektu rádi zapracujeme.

12.5.2009